

UNIwersYTET MEDYCZNY

IM. PIASTÓW ŚLĄSKICH WE WROCLAWIU

Katedra i Zakład Farmakologii Klinicznej

Prof. dr hab. Anna Wiela-Hojeńska

Wrocław, 10.05.2022 r.

Recenzja

**rozprawy doktorskiej mgr farm., lic. zdr. publ. Łucji Zielińskiej-Tomczak
pt. „Współpraca interdyscyplinarna aktywnych zawodowo lekarzy i farmaceutów –
znaczenie, stan aktualny i propozycje zmian”**

wykonanej pod kierunkiem Promotora prof. dr hab. n. med. Ryszarda Marciniaka
i Promotora pomocniczego dr n. farm. Magdaleny Cerbin-Koczorowskiej
w Zakładzie Edukacji Medycznej, Katedry Edukacji Medycznej, Kolegium Nauk
Farmaceutycznych, Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Podstawę opracowania recenzji stanowiło pismo Kanclerza Kolegium Nauk Farmaceutycznych, Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu – Prof. dr hab. Judyty Cieleckiej-Piontek z dnia 28.02.2022 r. oraz przekazana rozprawa doktorska.

Ocena wyboru tematu

Na skuteczność i bezpieczeństwo farmakoterapii wpływa wiele czynników związanych z lekiem, jego właściwościami fizyko-chemicznymi, interakcjami, odmiennościami osobniczymi organizmu pacjenta, ale nie do przecenienia jest w tym aspekcie efektywność komunikacyjna między farmaceutami a lekarzami. Jej związek z poprawą zdrowia pacjentów był wielokrotnie podnoszony przez Światową Organizację Zdrowia oraz Międzynarodowe Stowarzyszenie Farmaceutów. Wydaje się ona oczywista i łatwa w realizacji. Niestety w praktyce osiągnięcie symbiozy bywa trudne, zwłaszcza w warunkach polskich, w których te relacje są często na poziomie izolacji lub dotyczą zagadnień natury formalnej. Wynika to m.in. z nierówności dostępu do wiedzy o pacjencie i z poczucia farmaceutów, iż są niekompetentni do podejmowania dyskusji z lekarzami. W krajach zachodnich istnieje tradycja pracy w zespołach terapeutycznych, tworzonych przez przedstawicieli różnych zawodów reprezentujących ochronę zdrowia. Takie działania wymusza dynamiczny rozwój nauk medycznych i farmaceutycznych, postęp technologiczny i konieczność holistycznego podejścia do pacjenta. Wymaga to określenia zasad odpowiedzialności prawnej i deontologicznej, sprecyzowania kompetencji, a także

4

poszanowania autonomii zawodowej. Należy wspomnieć, że Międzynarodowa Federacja Farmaceutyczna określiła jakie powinny być relacje farmaceutów z innymi specjalistami, zwłaszcza z lekarzami „muszą być zawiązane na zasadzie partnerskiego współdziałania, opartego na wzajemnej pewności i zaufaniu w każdym aspekcie farmakoterapii”.

Tematyka badań podjętych przez Doktorantkę jest zatem oryginalna, nowatorska i aktualna. Uzyskane w pracy wyniki dzięki obserwacjom, przeprowadzonym pod kierunkiem doświadczonych Promotora i Promotora pomocniczego, są istotne nie tylko z punktu widzenia poznawczego, ale również ze względu na ich potencjalny charakter aplikacyjny. Doktorantka bowiem nie tylko oceniła obecny stan współpracy lekarzy i farmaceutów w naszym kraju, przedstawiła postawy wymienionych grup zawodowych wobec możliwości takiej współpracy, podjęła próbę identyfikacji czynników, które mogą jej sprzyjać, ponadto określiła bariery, które uniemożliwiają jej realizację.

Ocena strony formalnej rozprawy

Dysertacja została przygotowana jako spójny tematycznie cykl trzech publikacji opublikowanych w latach 2017-2021: 1 poglądowej w języku polskim i 2 oryginalnych – w języku angielskim w czasopismach o zasięgu międzynarodowym. Ich sumaryczny współczynnik oddziaływania (IF) wynosi 6.045, punktacja MNiSW 245. We wszystkich pracach Doktorantka jest pierwszym autorem, a w dwóch autorem do korespondencji. Opracowanie ma typowy dla takich prac doktorskich układ rozdziałów stanowiących logiczną całość – zawiera wykaz skrótów (jeden), wykaz publikacji stanowiących podstawę postępowania w sprawie o nadanie stopnia naukowego doktora, charakterystykę sylwetki Kandydatki, przedmiot badań i komentarz, wstęp, założenia połączone z celami pracy, omówienie prac wchodzących w skład cyklu, wnioski płynące z wykonanych badań, ograniczenia zastosowanych metod, piśmiennictwo, streszczenia w języku polskim i angielskim, kopie publikacji składających się na rozprawę doktorską, orzeczenie Komisji Bioetycznej działającej przy Uniwersytecie Medycznym w Poznaniu, iż badanie nie nosi cech eksperymentu medycznego oraz oświadczenia współautorów, w których opisowo przedstawiono udział każdej z osób w powstawaniu poszczególnych publikacji. Z informacji zawartej w oświadczeniach współautorów publikacji oraz informacji przygotowanych przez Doktorantkę wynika, że Pani mgr Łucja Zielińska-Tomczak odegrała wiodącą rolę w projektowaniu i przeprowadzeniu badań, pozyskiwaniu wyników i ich interpretacji oraz przygotowaniu publikacji.

Spis 47 pozycji piśmiennictwa został zaprezentowany zgodnie z kolejnością cytowania w tekście, obejmuje prace, które ukazały się w latach 1988-2021. Jego redakcja jest jednolita i bez większych błędów.

Ocena merytoryczna

Pani mgr Łucja Zielińska-Tomczak we wstępie opracowania pracy doktorskiej przedstawiła odniesienie historyczne do relacji zawodowych lekarzy i farmaceutów, uzasadniając dlaczego obecnie powinny zostać przeddefiniowane ich role oraz relacje między nimi. Scharakteryzowała ideę tworzenia interprofesjonalnych zespołów medycznych, ukazując ich działalność w różnych krajach. Napisany jest on w sposób rzeczowy, stanowiąc dobre wprowadzenie do dalszej części rozprawy. Po przeczytaniu tego rozdziału, czytelnik nie ma wątpliwości, co do zasadności podjętych badań. Doktorantka wykazała się w części teoretycznej pracy wymaganą od kandydata na stopień doktora nauk farmaceutycznych wiedzą związaną z przedmiotem badań własnych.

Projekt badawczy Kandydatka podzieliła na trzy etapy. W początkowej fazie przeprowadziła przegląd piśmiennictwa naukowego dotyczącego znaczenia działań o charakterze interprofesjonalnym w przebiegu leczenia nadciśnienia tętniczego, cukrzycy i astmy [praca 1], co stworzyło podstawy do zaprojektowania kolejnych poziomów obserwacji. Następnie podjęła się zidentyfikowania postaw i opinii lekarzy i farmaceutów na temat podejmowania współpracy między nimi [praca 2]. W tym celu wykorzystowała Teorię planowanego zachowania (*theory of planned behavior*) Icka Ajzena, w której centralne miejsce zajmuje pojęcie intencji, stanowiące wypadkową trzech grup czynników – postaw wobec zachowania, subiektywnych norm i postrzeganej kontroli behawioralnej. Proces oceny intencji został potraktowany całościowo ze względu na wzajemne wpływy wymienionych czynników. Były to badania o charakterze jakościowym, w ramach których Doktorantka przeprowadziła wywiady częściowo-ustrukturyzowane z 11 lekarzami i 16 farmaceutami, dbając o zachowanie heterogenności próby badanej. Były one oparte na wcześniej przygotowanym scenariuszu. Każda osoba zapoznała się z protokołem badania i wyraziła zgodę na nagrywanie rozmowy. Dane zostały przeanalizowane niezależnie przez dwóch badaczy – farmaceutę i lekarza, metodą analizy tematycznej przy użyciu oprogramowania ATLAS.ti. Wszelkie rozbieżności w otrzymanych wynikach były rozstrzygane przez trzeciego badacza. Na uwagę zasługuje stwierdzony przez Kandydatkę hamujący wpływ wobec postawy współdziałania czynników dotyczących subiektywnych

norm, takich jak brak wytycznych lub lęk przed krytyką oraz związanych z postrzeganą kontrolą behawioralną - poczucie nieskuteczności wspólnych działań, brak wiedzy lekarzy na temat kompetencji farmaceutów oraz niewystarczające kompetencje interpersonalne. W trzecim etapie obserwacji [praca 3], Autorka posłużyła się metodologią ilościową, wykorzystując opracowany przez siebie kwestionariusz ankietowy zawierający 10 pytań, którego poprawność została odpowiednio zweryfikowana i skorygowana. Wyniki pozyskane od 207 respondentów zostały poddane właściwej analizie statystycznej, wskazując na konieczność i możliwość interprofesjonalnej współpracy lekarzy i farmaceutów, choć obecnie ogranicza się ona często do korekty błędów na receptach i weryfikacji dawkowania. Wśród barier do jej prowadzenia wymieniano brak zasad określających sposób realizacji, niewystarczające chęci do jej podejmowania, a także niestety brak wzajemnego szacunku i zaufania. Konceptualizacja badań własnych i opis procedury badawczej jest klarowny, badania są przemyślane, zaplanowane dokładnie i logicznie.

Oceniając część doświadczalną uważam, że Pani mgr Łucja Zielińska-Tomczak wykazała się bardzo dobrym przygotowaniem do podjętych zadań, wybrane metody i narzędzia były właściwe, co pozwoliło na realizację zaplanowanego zakresu badań. Świadczy to o dojrzałości naukowej i dobrej organizacji pracy. Na podstawie przeprowadzonych obserwacji Doktorantka sformułowała cztery wnioski. Są one zgodne z celami pracy i uzyskanymi wynikami, wskazują na kompetencje Kandydatki oraz umiejętności rozwiązywania trudnych problemów badawczych. Dostarczają cennych informacji i wskazówek do prowadzenia dalszych badań, które mogą przyczynić się do opracowania stosownych narzędzi służących optymalizacji współpracy interprofesjonalnej między lekarzami i farmaceutami. O dojrzałości naukowej Doktorantki świadczy dodatkowo zamieszczona w pracy analiza ograniczeń zastosowanych metod.

Podsumowując, uzyskane przez Panią mgr Łucję Zielińską-Tomczak wyniki badań wskazały na ograniczony zakres podejmowanej w Polsce współpracy interprofesjonalnej między lekarzami i farmaceutami, choć uczestnicy badania wykazywali otwartość w zakresie jej realizacji, zwłaszcza w obszarach planowania i monitorowania procesu farmakoterapii i edukowania pacjentów, zarówno podczas wspólnej pracy na oddziale szpitalnym, jak i podczas innych kontaktów. Stwierdzone bariery wobec pozytywnych postaw dotyczących współpracy obejmowały czynniki zależne od subiektywnych norm oraz postrzeganej kontroli behawioralnej. Podejmowane działania powinny zatem wpływać na ich minimalizację, jak również wzmacniać pozytywne postawy

komunikacyjne. Podczas obrony pracy doktorskiej chętnie usłyszałabym od Doktorantki o konkretnych rozwiązaniach w tym zakresie, może planowanych badaniach własnych.

Podsumowanie

Stwierdzam, że wyniki pracy doktorskiej Pani mgr Łucji Zielińskiej-Tomczak są wartościowe merytorycznie, zawierają niewątpliwy element nowatorstwa i stanowią rozwiązanie oryginalnego problemu naukowego. Na podkreślenie zasługuje fakt logicznego zaplanowania zestawu doświadczeń, które pozwoliły zweryfikować postawione hipotezy badawcze. Cele założone na wstępie pracy były konsekwentnie realizowane i w mojej ocenie zostały osiągnięte. Przyjęto poprawną metodykę i przeprowadzono właściwą analizę wyników. Doktorantka wykazała się umiejętnością prowadzenia pracy badawczej oraz rozwiązywania problemów naukowych. Całość opracowania wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w reprezentowanej dziedzinie naukowej. Podkreślana przez nią możliwość i konieczność prowadzenia dalszych badań celem głębszego wyjaśnienia postawionych zadań badawczych świadczy o kreatywności.

Podsumowując, uważam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska, której autorką jest mgr Łucja Zielińska-Tomczak spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm.). Dlatego stawiam wniosek o przyjęcie i dopuszczenie przez Wysokie Kolegium Nauk Farmaceutycznych Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu Pani mgr Łucji Zielińskiej-Tomczak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jednocześnie, z uwagi na rangę podjętej tematyki, kompetencje Doktorantki, nowatorski charakter podjętej tematyki badawczej, umiejętność prowadzenia interesującej dyskusji oraz znaczenie uzyskanych wyników dla rozwoju badań nad procesem współpracy interprofesjonalnej, zwracam się z wnioskiem do Wysokiego Kolegium Nauk Farmaceutycznych Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu o wyróżnienie rozprawy doktorskiej Pani mgr Łucji Zielińskiej-Tomczak, zatytułowanej „Współpraca interprofesjonalna aktywnych zawodowo lekarzy i farmaceutów – znaczenie, stan aktualny i propozycje zmian”, wykonanej pod kierownictwem naukowym Promotora – Pana prof. dr hab. Ryszarda Marciniaka i Promotora pomocniczego – Pani dr Magdaleny Cerbin-Koczorowskiej.

Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu
KATEDRA I ZAKŁAD
FARMAKOLOGII KLINICZNEJ
Kierownik
prof. dr hab. Aneta Wiela-Hojeńska

